

Förord

DENNA BOK INNEHÅLLER föredrag som ursprungligen hölls i radio och sedermera gavs ut i tre skilda volymer med titlarna *Broadcast Talks* (1942), *Christian Behaviour* (1943) samt *Beyond Personality* (1944). I de tryckta versionerna gjorde jag några tillägg till vad jag sade bakom mikrofonen men i övrigt lät jag texten stå i stort sett oförändrad. Den som talar i radio bör, enligt min mening, i möjligaste mån låta som om han verkligen talade med någon, och inte som om han läste högt. I mina föredrag uttryckte jag mig därför lika ledigt som jag brukar göra till vardags. Detta uttryckssätt återgav jag i den tryckta versionen. Till exempel skrev jag *don't* och *we've* i stället för *do not* och *we have*. Och där jag i radio hade understrukt vikten av något ord genom att lägga betoningen på det, lät jag trycka det ordet i kursiv stil.

Jag är numera benägen att tro att det var ett misstag – ett olämpligt mellanting mellan konsten att uttrycka sig i tal och konsten att uttrycka sig i skrift. En talare bör använda sitt röstläge för att betona vad han säger, eftersom tonfallet är en naturlig del av rösten, men när man skriver bör man inte använda kursiver för samma ändamål. Skriften har sina egna, helt andra sätt att rikta läsarens uppmärksamhet mot nyckelorden och bör utnyttja dem.

I den här utgåvan har jag undvikit talspråkligheter och kursiver genom att skriva om de meningar där sådana förekom, men jag hoppas att jag inte ändrat den »populära« eller »förtroliga« ton som jag hela tiden eftersträvade. Jag har också lagt till och strukit saker där jag har trott mig förstå någon del av mitt ämne bättre nu än för tio år sedan eller där jag vet att andra har missförstått den ursprungliga versionen

Jag vill förvarna läsaren om att jag inte har någon hjälp att erbjuda den som tvekar mellan olika kristna samfund. Av mig kommer du inte att få veta om du borde bli anglikan, katolik, metodist eller presbyterian. Det är en fråga jag har undvikit med avsikt (jag räknade till och med upp de olika samfunden i bokstavsordning nyss).

Var jag själv står är ingen hemlighet. Jag är en mycket vanlig lekman i anglikanska kyrkan, varken särskilt »högkyrklig« eller särskilt »lågkyrklig« eller särskilt någonting annat. Men i den här boken försöker jag inte omvända någon till min egen ståndpunkt. Ända sedan jag blev kristen har jag ansett att det bästa, kanske det enda, jag kan göra för dem runt mig som inte tror är att förklara och försvara den tro som varit gemensam för snart sagt alla kristna genom alla tider. Jag har flera skäl för den åsikten.

För det första, det som skiljer kristna från varandra rör ofta frågor inom den högre teologin eller rent av kyrkohistorien och borde aldrig behandlas annat än av riktiga experter. Jag skulle ha tagit mig vatten över huvudet om jag gett mig in på frågor där jag snarare hade behövt hjälp själv än varit till hjälp för någon.

Och för det andra tror jag man måste medge att diskus-

sionen kring dessa omtvistade frågor inte på minsta vis bidrar till att locka någon utanför in i den kristna fällan. Så länge det är sådana saker vi skriver och talar om, är risken mycket större att vi skrämmer bort honom från alla kristna samfund än lockar honom in i vårt eget. Vi borde aldrig diskutera våra oenigheter annat än med andra som redan kommit till tro på att det finns en enda Gud och att Jesus Kristus är hans ende Son.

Slutligen hade jag ett intryck av att långt fler och mer begåvade författare redan ägnade sig åt sådana tvistefrågor än åt att försvara vad reformationsteologen Richard Baxter kallade det »rätt och slätt« kristna. Den del av fronten där jag tyckte mig kunna göra störst nytta verkade samtidigt vara den sämst bemannade. Så jag sökte mig förstås dit.

Så vitt jag vet, var detta mina enda motiv, och det skulle glädja mig mycket om ingen drog några förhastade slutsatser av att jag inte yttrar mig i vissa omtvistade frågor.

Exempelvis behöver min tystnad inte betyda att jag drar mig för att välja sida. Ibland är det så. Det finns skiljaktigheter kristna emellan i frågor som jag tror att vi lämnats i ovisshet om. Det finns frågor jag kanske aldrig får svar på. Även om jag ställde dem i en bättre värld, kunde jag (så vitt jag vet) få samma svar som en långt större frågare en gång fick: »Vad rör det dig? Du ska följa mig.« Men det finns andra frågor där jag avgjort står på den ena sidan, men som jag ändå inte säger något om. För jag skriver inte för att lägga fram vad jag skulle kunna kalla »min tro«, utan för att redogöra för det »rätt och slätt« kristna, som är vad det är och var vad det var långt innan jag föddes och vare sig jag gillar det eller ej.

Somliga drar förhastade slutsatser av att jag inte säger mer

om den heliga jungfru Maria än vad som behövs för att bekänna sig till Kristi jungfrufödelse. Men ligger inte anledningen till detta i öppen dag? Sade jag någonting mer skulle jag med ens beträda synnerligen omstridd mark. Och det finns inte någon tvist mellan kristna som kräver större finkänslighet än denna. Katolikernas uppfattning i saken omfattas inte bara med den hetta som präglar all uppriktig religiös övertygelse, utan (helt naturligt) med den särskilda och, så att säga, riderliga känsla som man känner då ens mors eller älskades heder står på spel. Det är mycket svårt att uttrycka en avvikande åsikt utan att i deras ögon framstå inte bara som en kättare utan dessutom som en tölpa. Och hos protestanterna, å andra sidan, framkallar deras motsatta uppfattning i frågan känslor som rör själva rötterna till all monoteism över huvud taget. För radikala protestanter tycks det som om skillnaden mellan Skaparen och det skapade (hur heligt det än är) skulle vara i fara, som om polyteismen återuppstått. Därför är det svårt att uttrycka en avvikande åsikt utan att framstå som något värre än en kättare – som en hedning.

Om det finns någon fråga som man kan räkna med skulle fördärva en bok om det »rätt och slätt« kristna – om det finns någon fråga som man inte skulle vinna något på att läsa om, ifall man inte redan tror att jungfruns son är Gud – så är det utan tvekan denna.

Märkligt nog kan man av min tystnad i tvistefrågorna varken sluta sig till att jag anser dem viktiga eller att jag håller dem för oviktiga. För det är i sig en av de saker det tvistas om. En sak som kristna är oense om är hur viktiga deras meningskiljaktigheter är. När två kristna från olika samfund diskute-

rar med varandra brukar det inte dröja länge förrän den ene undrar om en eller annan fråga »verkligen spelar någon roll« och den andre svarar: »Om den spelar någon roll? Den är ju helt avgörande!«

Med allt detta vill jag bara göra klart vad det är för slags bok som jag har velat skriva. På inget vis är avsikten att dölja eller slippa ta ansvar för min egna uppfattningar. Det är, som sagt, ingen hemlighet vilka de är. »De stå skrivna i Katekesen«, som farbror Toby uttrycker saken i Laurence Sternes *Tristram Shandy*.

Risken fanns förstås att det jag framlade som kristet allmångods i själva verket var uppfattningar som var speciella för anglikanska kyrkan eller (ännu värre) för mig själv. Jag försökte skydda mig mot denna fara genom att skicka det ursprungliga manuskriptet till det som nu utgör Bok två till fyra präster (en anglikan, en katolik, en metodist och en presbyterian) och be om deras utlåtanden. Metodisten tyckte inte att jag hade sagt tillräckligt om tron, medan katoliken tyckte att jag hade gått lite för långt i mina påståenden om hur jämförelsevis oviktiga de teoretiska förklaringarna av försoningen är. Annars var vi överens alla fem. De övriga böckerna lät jag inte »mangla« på samma sätt, för även om kristna kunde ha olika åsikter om innehållet i dem så skulle det röra sig om skillnader mellan individer eller skolor och inte mellan samfund.

Att döma av recensioner och brev jag fått, tycks det mig som om boken, vilka brister den än har i andra avseenden, åtminstone har lyckats att redogöra för den vedertagna eller gemensamma eller centrala eller »rätt och slätt« kristna läran. Därigenom kan den kanske bidra till att vederlägga åsik-

ten att bara något vagt och blodfattigt skulle återstå som kristendomens minsta gemensamma nämnare om man bortsåg från alla tvistefrågor. Den minsta gemensamma nämnaren visar sig ha ett visst bestämt innehåll som dessutom är helt särpräglad, som skiljer den kristna tron från alla icke-kristna trosföreställningar genom en avgrund som inte ens de värsta sprickorna inom kristendomen alls kan mäta sig med.

Även om jag inte direkt bidragit till att återförena de kristna, har jag kanske gjort det klart varför vi borde återförenas. Hur som helst har jag inte stött på mycket av den omtalade sekteristiska motviljan från övertygade medlemmar av andra samfund än mitt eget. Motståndet har snarare kommit från folk i religionens utkanter, både i och utanför anglikanska kyrkan – från människor som inte riktigt är trogna något samfund. Detta finner jag på ett underligt vis trösterikt. Det är i sitt centrum, där dess trognaste barn återfinns, som varje samfund är närmast alla de andra, i andan, om än inte i läran. Och det antyder att det i centrum av vart och ett av dem finns något, eller någon, som trots alla oenigheter i trosfrågor, alla skillnader i temperament och alla minnen av ömsesidig förföljelse, talar med en och samma röst.

Alltså har jag utelämnat en del lärofrågor. I Bok tre, som handlar om moral, har jag också förbigått somliga saker i tystnad, men av en annan anledning. Ända sedan jag tjänstgjorde som infanterist i första världskriget har jag tyckt mycket illa om folk som i godan ro sitter och manar dem vid fronten att göra sin plikt. Till följd av det har jag en motvilja mot att säga mycket om frestelser jag inte själv är utsatt för.

Ingen, skulle jag tro, frestas till alla synder. Det råkar vara

så att jag inte är utrustad med den böjelse som driver folk att spela, och jag betalar utan tvivel för det genom att sakna någon god böjelse som spelet utgör en överdrift eller förvanskning av. Jag kände mig därför inte som rätt man att tala om tillbörligt och otillbörligt hasardspel – om det nu finns något som är tillbörligt, jag gör inte anspråk på att veta ens det. Inte heller har jag sagt något om preventivmedel. Jag är inte kvinna eller ens en gift man, inte heller är jag präst. Eftersom jag inte var tvungen till det som själasörjare, tyckte jag inte att jag borde intaga någon bestämd hållning när det gällde plågor, faror och kostnader som jag själv varit förskonad ifrån.

Betydligt djupare betänkligheter kan man ha – och de har uttryckts – mot min användning av ordet »kristen« i betydelsen av en som godtar de lärosatser som är gemensamma för all kristendom. Folk frågar: »Vad har du för rätt att bestämma vem som är eller inte är kristen?« och: »Nog skulle vissa som inte kan förmå sig att tro på de här lärorna kunna vara sant kristna i mycket högre grad, leva mycket närmare Kristi anda, än somliga som tror på dem?« Denna invändning är i en bemärkelse helt riktig, mycket kärleksfull, mycket andlig, mycket lyhörd. Den har alla möjliga goda egenskaper, fränsett att den är missriktad. Vi kan helt enkelt inte utan att förorsaka en katastrof använda språket på det sätt som den här invändningen förutsätter. Jag ska försöka förklara det genom att berätta historien om ett annat och inte alls lika viktigt ord.

Det engelska ordet *gentleman* stod ursprungligen för någonting bestämt: det syftade på män som ägde mark och en rustning. När man kallade någon »en gentleman« gav man honom inte en komplimang, man beskrev bara hans sociala

ställning. Om man sade att någon inte var »en gentleman«, så var det ingen förolämpning utan en ren upplysning. Det låg inget motsägelsefullt i att säga att Per var en lögnare och en gentleman, inte mer än i att i dag säga att Pål är en fårskalle och har universitetsexamen. Men så kom det folk och sade – så riktigt, kärleksfullt, andligt, lyhört, så bra på alla sätt, förutom att det inte var till nytta för någon: »Men inte är väl det viktiga med en gentleman rustningen eller markerna, utan hans uppförande? Nog är den sanne gentlemannen den som uppför sig som en gentleman borde? Nog är Erik i den bemärkelsen en sann gentleman i mycket högre grad än Per?« De menade väl. Att vara ärbar, ridderlig och modig är förstås mycket bättre än att äga en rustning. Men det är inte samma sak. Och ännu värre, det är inte något som alla skulle hålla med om. Att kalla någon »en gentleman« i den här nya, förfinade betydelsen säger i själva verket inte någonting om honom, utan är bara ett sätt att tala väl om honom. Att förneka att någon är »en gentleman« blir helt enkelt ett sätt att tala illa om honom.

När ett ord upphör att vara beskrivande och bara blir ett lovord, säger det inte längre något om sitt föremål. Det avslöjar bara något om talarens inställning till föremålet. (Ett »gott« mål mat betyder bara ett mål mat som talaren gillar.) När ordet *gentleman* har förändligats och förfinats bort från sin gamla grova, objektiva betydelse, betyder det inte mycket mer än en man som talaren gillar. Följden blir att *gentleman* vid det här laget är ett oanvändbart ord. Vi hade gott om ord för att uttrycka gillande redan förut, så det behövdes inte av den anledningen. Men om någon (till exempel en historiker) å andra sidan skulle vilja använda det i dess gamla betydelse,

så kan han inte göra det utan förklara sig. Ordet kan inte fylla det syftet längre.

Om vi nu låter folk börja förändliga och förfina, eller som de kanske skulle säga »fördjupa«, innebörden av ordet *kristen*, så kommer det också snabbt att bli ett oanvändbart ord. För det första kommer de kristna aldrig själva att kunna använda det om någon. Det är inte vår sak att avgöra hur nära Kristi anda någon djupast sett står. Vi ser inte in i människors hjärtan. Vi kan inte döma, och det är rentav förbjudet för oss att döma. Det skulle vara ondskefullt och förmätet av oss att säga att någon är eller inte är kristen i den här förfinade bemärkelsen. Och ett ord vi aldrig kan använda är uppenbarligen inte något särskilt användbart ord. De som inte tror kommer å andra sidan utan tvivel att glatt nyttja ordet i den förfinade bemärkelsen. I deras mun kommer det helt enkelt att bli ett lovord. När de kallar någon kristen kommer de att mena att de tycker att det är en bra människa. Men det sättet att använda ordet berikar inte språket alls, för vi har redan ordet *bra*. Och ordet *kristen* kommer inte längre att vara oss till någon nytta.

Vi måste därför hålla oss till ordets ursprungliga, uppenbara mening. Beteckningen *kristna* kom först i bruk i Antiochia (se *Apostlagärningarna* 11:26) och syftade på »lärjungarna«, på dem som trodde på apostlarnas undervisning. Det var inte tal om att begränsa den till dem som verkligen blivit hjälpta av deras undervisning. Det var inte tal om att utvidga den till att omfatta dem som i någon förfinad, andlig, inre bemärkelse »levde mycket närmare Kristi anda« än de mindre lyckade bland lärjungarna. Poängen jag vill göra är inte teologisk eller moralisk. Det är bara frågan om att tala så att alla kan förstå

vad som sägs. När någon som tror på den kristna läran inte lever upp till den, är det mycket mer klagande att säga att han är en dålig kristen än att säga att han inte är kristen.

Jag hoppas att ingen läsare tänker sig att jag föreslår att det »rätt och slätt« kristna skulle kunna ersätta de existerande samfundens bekännelser – som om någon kunde hålla sig till det i stället för att vara kongregationalist eller grekisk ortodox eller någonting annat. Det är mer som en farstu med dörrar in till många olika rum. Om jag kan föra någon in i den farstun, har jag lyckats med allt jag försökte göra. Men det är inne i rummen, inte ute i farstun, som det väntar brador, stolar och mat. Farstun är en väntplats, ett ställe där man kan pröva olika dörrar, men inte någonstans att bo. För det ändamålet tror jag att till och med det sämsta rummet (vilket det nu kan vara) är bättre. Det stämmer att en del människor blir sittande i farstun och väntar länge, medan andra nästan genast känner sig säkra på vilken dörr de ska knacka på. Jag vet inte vad den skillnaden beror på, men jag är övertygad om att Gud inte låter någon människa vänta om han inte ser att det är bra för henne att vänta.

När du hittar in i ditt rum, ska du upptäcka att den långa väntan har gjort dig något gott som du hade gått miste om annars. Men du måste minnas att du bara väntar och inte har slagit läger där. Du måste fortsätta att be om klarhet. Och det är klart att du redan ute i farstun måste börja följa de regler som gäller i hela huset. Men framför allt måste du fråga dig vilken dörr som leder till sanningen och inte vilken som har den trevligaste färgen och vackraste dörrfodret. I klartext bör frågan aldrig vara: »Gillar jag de här gudstjänsterna?« utan

»Är de här lärorna sanna? Finns det heliga här? Tvingar mitt samvete mig hit? Beror min ovilja att knacka på den här dörren på min egen stolthet, eller på min smak, eller på min personliga motvilja mot just den här dörrvakten?«

När du hittat ditt eget rum, var då vänlig mot dem som valt andra dörrar och mot dem som fortfarande befinner sig i farstun. Om de har tagit miste så behöver de dina böner desto mera, och skulle de vara dina fiender så har du fått order om att be för dem. Det är en regel som gäller i hela huset.